

**COĞRAFYA ÖĞRETMENLERİNE YÖNELİK HİZMET İÇİ
EĞİTİM FAALİYETLERİNE TARİHSEL BİR BAKIŞ: 1923-2012
(A Historical Overview to the In-Service Education Activities
Intended for Geography Teachers: 1923-2012)**

Dr. Niyazi KAYA

*MEB, Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, Projeler Grup Başkanlığı,
E-Posta: niyakaya@gmail.com*

Prof. Dr. Ülkü ESER ÜNALDI

*Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Coğrafya Öğretmenliği Bölümü
Ana Bilim Dalı, E-Posta: unaldi@gazi.edu.tr*

Doç. Dr. Eyüp ARTVİNLİ

*Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
E-Posta: eartvinli@ogu.edu.tr*

ÖZET

Bu araştırmada, 1923-2012 yılları arasında Türkiye’de coğrafya öğretmenlerine yönelik olarak düzenlenen hizmet içi eğitim faaliyetleri doküman analizi metodu ile incelenmiştir. Sonuçlar, nicel ve nitel olarak analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Hizmet içi Eğitim, Coğrafya, Coğrafya Öğretmen Eğitimi, Tarihsel Bakış*

ABSTRACT

In-service trainings for geography teachers organized between 1923 and 2012 in Turkey are analyzed in terms of its qualitative and quantitative characteristics in the study. Based on evidences gathered from the study, authors’ suggestions are also referred in it.

Key Words: *In-Service Education Geography, Geography Teacher Education, Historical View*

GİRİŞ

Hizmet içi eğitim, iş ortamındaki insanların her türlü gelişmesini kapsar ve farklı bakış açılarına göre değişik şekillerde tanımlanabilir.

Personelin işini daha iyi yapması, gelişmesi, düşünmesi, mutlu olması, daha üretici olması, yeni veya daha üst bir göreve hazırlanması gibi konularda yürütülen eğitim etkinlikleri hizmet içi eğitim olarak adlandırılmaktadır (Harris, 1989:1).

Hizmet içi eğitimin amacı, personelin verimliliğini ve iş doyumunu artırmaktır. Nitekim örgütün vizyon ya da özel amaçlarını yerine getirmek için hizmet içi eğitim en etkili yollardan biridir (Newton ve Tarrant, 1992: 136). Bu bağlamda hizmet içi eğitim sadece problemlili personel için düşünülmemelidir. Eğitimi, bir problem çıktığında ya da beklenilmeyen terfilerde düşünmek onun önemini azaltan en önemli nedenlerden biridir.

Bugün uygulayıcı ve akademisyenlerin hizmet içi eğitime bakışlarında büyük bir benzerlik vardır. Günümüzde her organizasyon hizmet içi eğitim yapmak zorundadır. Aksi takdirde organizasyonun yaşaması mümkün değildir. Zira her şey büyük bir hızla değişmektedir ve iyi yetişmiş personele sahip olmak kurumun amaçlarını gerçekleştirmek için artık yeterli değildir. Eğer yenilik ve gelişmeler takip edilmezse, çok iyi yetişmiş personel bile çok kısa sürede işin gerektirdiği nitelikleri kaybedecektir. Günümüz örgütlerinde personel geliştirme önemli bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle kurumlar çalıştırdıkları personele iyi hizmet içi eğitim sağlama yükümlülüğü ile karşı karşıyadırlar (Özdemir, 2010: 23).

Örgütsel yaşamda çok sayıda kavram hizmet içi eğitim anlamında veya ona çok yakın anlamlarda kullanılmaktadır. Bu kavramlardan bazılarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Personel geliştirme
- Personel yenileştirme
- İnsan kaynaklarının geliştirilmesi
- Sürekli eğitim
- Profesyonel gelişme
- Profesyonel ilerleme
- Örgüt yenileme

Bu ve benzeri kelimelerin hizmet içi eğitim anlamında kullanılması hizmet içi eğitimin günümüz örgütlerinin vazgeçilemez etkinliklerinden biri olduğunun bir göstergesidir (Özdemir, 2010: 24).

Tüm bu tanımlamalara göre eğitimde hizmet içi faaliyetlerinin amacı, sadece okuldaki performansların maksimum düzeye çıkarılması değil, örgütsel amaçların gerçekleşmesi için personelin bilgi, tutum ve becerilerinin de geliştirilmesi olduğu söylenebilir.

Hizmet içi eğitimin temel amacı kurumun geliştirilmesidir. Kurumun gelişmesi için değişik yaklaşımlar vardır. Bunlar, planlı veya plansız değişimler şeklinde olabilir. Fakat her durumda da değişim bir takım dirençlerle karşılaşabilir veya bir takım negatif sonuçlar doğurabilir. Bu noktada hizmet içi eğitimin bir amacı da, kurumun yenileşmesi sürecinde ortaya çıkabilecek bu negatif etkileri en aza indirmek ve olumlu havayı yükseltmektir.

Bu bağlamda eğitim alanında hizmet içi eğitimin faydaları şu şekilde sıralanabilir (Harris, 1989; 13):

- Eğitimin amaç ve hedeflerinin geliştirilmesi
- Kullanılan öğretim kaynaklarının iyileştirilmesi
- Öğretim araçlarının geliştirilmesi
- Öğrenme atmosferinin ve şartlarının iyileştirilmesi
- Personelin performansının geliştirilmesi

Günümüzde iş ve örgüte bakış insan odaklı olmak zorundadır. Çünkü insan kaynağı, örgütlerin en önemli girdisi haline gelmiştir. Bu husus hizmet içi eğitimin önemini açıkça ortaya koymaktadır (Özdemir, 2010; 25). “Politik ve coğrafi yapılarına, gelişmişlik düzeylerine bakılmaksızın, tüm ülkelerde olduğu gibi; Türkiye’de de beşerî sermayeye yapılan yatırımların getirisi fiziki sermayeye yapılan yatırımların getirisinden daha yüksektir” (Ülsever, 2003; 19). Bu nedenle;

- Eğitim öncelikleri ve ülkenin eğitim vizyonu hizmet içi eğitim programlarına ilk hedef olarak yansıtılmalıdır.
- Hizmet içi eğitim farklı öğretim yöntemlerine açık olmalıdır, araştırma bulguları etkinliklere yansıtılmalıdır.
- Daha etkili hizmet içi eğitim programları düzenlemek ve sürdürmek amacıyla objektif bir veri bankası oluşturulmalıdır.

- Eğitimdeki gelişme öncelikleri personel geliştirmeye de yansıtılmalıdır.
- Hizmet içi eğitimde disiplinler arası yaklaşımlar uygulanmalıdır.
- Hizmet içi eğitimlerde öğrenci ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır. Öğretim elemanına veya yere göre eğitim düzenlenmemelidir.
- Yeterli kaynak kullanılmalıdır.
- Profesyonel Gelişim Programları eğitimcileri etkili öğrenme süreçleri konusunda bilgilendirmelidir.
- Hizmet içi eğitim sürecinin her aşamasına öğretmenler aktif katılmalıdır (İhtiyaç Analizi, Tasarım, Geliştirme, Uygulama, Değerlendirme). Katılımcılar hizmet içi eğitimde aldıkları bilgi ve becerileri kendi okullarında uygulanmalıdır..
- Hizmet içi eğitimlerde geliştirilen stratejiler çok yönlü ve uygulanabilir olmalıdır.
- Hizmet içi eğitim etkinlikleri, öğretmen ve çevresinin gelişimine katkı sağlamalıdır.
- Hizmet içi eğitim, mesleki birlikteliği ve kurum atmosferini geliştirmelidir.
- Hizmet içi eğitim, ortak kapasiteyi geliştirmelidir.
- Hizmet içi eğitim, sonuçta okulda uygulanabilir yenilikler içermelidir.
- Hizmet içi eğitim, katılımcıları yenilik ve farklılık konusunda cesaretlendirmelidir.
- Hizmet içi eğitim sonucunda katılımcılar takip edilmeli, sürdürülebilirliği sağlamak açısından yeni bilgilerle desteklenmeli ve geri bildirim alınmalıdır.
- Hizmet içi eğitim etkinliklerinin öğrenci ve öğretmenler üzerindeki etkisi sürekli değerlendirilmelidir.

“Etkili bir öğretmen nasıl yetiştirilir?” Sorusuna yıllardır yanıtlar aranmaktadır. Bu yanıtlar arasında bilimsel bilgi ile uygulamadan yapılandırılan bilginin sistematik olarak birleştirilmesi, öğretmenlerin araştırmacı olarak yetiştirilmeleri günümüzdeki en belirgin öğretmen yetiştirme yaklaşımıdır (Ekiz, 2006: 2).

Hedeflediği eğitim kalitesini yakalamış veya ona yaklaşmış ülkelere, özellikle İskandinav ülkelerine bakıldığında, Finlandiya başta olmak üzere bu tür ülkelerin temel özelliklerinin öğrencilere verilen haftalık ders saatlerinin azlığına rağmen öğretmen eğitimine ayırdıkları bütçe, teknoloji ve zamanın ön plana çıktığı görülmektedir. Kısaca eğitimde başarıyı yakalayan ve uluslararası başarı değerlendirme sınavları (TIMMS, PISA vb.) ve yarışmalarında başarılı olan öğrencilerin ülkelerinde öğretmen eğitiminin en ön planda olduğu dikkati çeker. Kısaca diğer tüm faaliyetler ve etkinliklerden daha önemli olan ve eğitimde başarıyı yakalamada en etkili olan yol öğretmen eğitiminden geçmektedir (Artvinli, 2010: 3).

1. Branş Öğretmenlerine Yönelik Hizmet İçi Eğitim Faaliyetleri

Belli bir göreve atanan kişiler, işe başladıkları günden emekli oluncaya kadar mesleklerinin gerisinde kalmamak ve etkin bir hizmet sağlamak için sürekli eğitim görmek zorundadır. Kişilerin göreve başladıkları andan emekli oluncaya kadar geçen zaman içinde, sürekli bir biçimde eğitilmeleri “Hizmet içi eğitim” kapsamına girmektedir (Özyürek, 1981; 13). Her meslekte kişiler sürekli bir biçimde hizmet içi eğitim gereksinimi duyarlar. Doktorlar devamlı surette yeni tedavi yöntemlerini izlemek, avukatlar yeni çıkan yasaları ve onların yorumlarını bilmek, öğretmenler ise değişim içindeki dünyanın sürekli gelişmelerinden haberdar olmak zorundadır (Orata, 1977; 1).

Bu bağlamda hizmet içi eğitim her meslek için gereklidir. Ancak öğretmenler için hizmet içi eğitimin ayrı bir önemi ve yeri vardır. Zira bir ülkede, yeni nesillerin yaratıcı, verimli, ülkesine karşı sorumluluklarının bilincine varmış vatandaşlar olarak yetiştirilmesinden sorumlu olan kişiler, öğretmenlerdir. Öğretmenler, araştırma sonuçlarına göre geliştirilen devletin eğitim politikasını uygulamaya koyan, uygulama sonuçları ile bu politikayı etkileyen ve toplumun istediği aydın tipinin yaratılması işinin sorumluluğunu üzerine alan bir meslek gurubunu oluşturmaktadır (Varış, 1974; 48).

Öğretmenler mesleki sorumluluklarını en iyi şekilde, kendilerini günün koşullarına göre yenilemekle yerine getirebilirler. Bilimdeki, teknolojiye, kültürdeki ve sosyal yaşamdaki değişimler eğitim teorisini ve uygulamasını değiştirmektedir. Öğretmenlerin bu değişimlere etkin

bir biçimde uyum sağlamaları gerekmektedir. Bu ise ancak öğretmenleri sürekli hizmet içi eğitim programlarından geçirmekle olanaklıdır. Sürekli bir biçimde öğrenemeyen öğretmenin günün koşullarına uygun bir şekilde öğretim yapması beklenmemelidir (Özyürek, 1981; 13).

Millî Eğitim Bakanlığı öğretmen yetiştiren kurumlardan mezun olanların ihtiyacı karşılayamaması üzerine Cumhuriyetin ilk yıllarında sık sık öğretmenlik formasyonu veren kurslar açmıştır Bu kurslarda sınıf öğretmeni, resim, müzik, el işleri, ve beden eğitimi gibi dallarda branş öğretmenliği kursları açılmış; ve böylece, bu derslerin daha liyakatli öğretmenler tarafından verilmesi sağlanmaya çalışılmıştır (Öztürk, 2007;114).

Yine Cumhuriyetin ilk yıllarında bu formasyon kurslarının dışında resim, müzik, el işleri, beden eğitimi, ev idaresi, terbiyevî ve sıhhi oyunlar eğitimi, numune dersleri, tarih-coğrafya eğitimi, okuma tekniği ve uçak modelciliği gibi dallarda yetiştirmek amacıyla hizmet içi eğitim kursları da açılmıştır (Öztürk, 2007; 124).

2. Coğrafya Öğretmenlerine Yönelik Hizmet İçi Eğitim Faaliyetleri

Araştırma kapsamında yapılan kaynak taramasında, Millî Eğitim Bakanlığınca düzenlenen hizmet içi eğitim faaliyetlerine ilişkin olarak ulaşılabilen en önemli kaynak “**Öğretmen Tekâmül Kurs ve Seminerleri Programı**” adlı belgedir. 1952 yılında MEB’ce öğretmenlerin ve bir kısım idare elemanlarının mesleki olgunlaşmalarını sağlamak üzere açılmasına karar verilen 36 kursun 5 tanesi coğrafya öğretmenlerine yönelik kurslardır (Tablo -1).

1952 Öğretmen Tekâmül Kurs Ve Seminerleri Programında imzası bulunan dönemin Millî Eğitim Bakanı Tevfik İleri, kurslara katılacak öğretmenler ile öğretim elemanları arasında sıkı bir işbirliği sağlanmasını, öğretme durumunda olan eğitici faaliyetlerinin, öğrenenlere çalışmalarında rehberlik etme şeklinde anlaşılması konusunda uyarılarda bulunmuştur. Ayrıca kursun hedefine göre öğretmenlerin ders yılı içinde sınıflarında ve atölyelerinde uğradıkları güçlükleri ortaya koyabilmeleri ve bu güçlüklerin ortadan kaldırılabilmesi için hep birlikte düşünülerek öğretmenlere birbirlerinin

**COĞRAFYA ÖĞRETMENLERİNE YÖNELİK HİZMET İÇİ EĞİTİM FAALİYETLERİNE TARİHSEL
BİR BAKIŞ: 1923-2012**

tecrübelerinden faydalanma fırsatı ve imkânı verileceğini dile getirmiştir (Maarif Vekâleti, 1952; 2).

Tablo- 1: 1952 Yılı Maarif Vekâleti Öğretmen Tekâmül Kurs ve Seminer Programı					
Kursun Adı	Katılımcılar	Zamanı	Sayı	Öğretim görevlileri	Yeri
Gezili Coğrafya Kurs	Lise, Köy Enstitüsü Öğretmenleri	7 - 24 Temmuz 1952	30	Pr. Cemal Alagöz	Batı Anadolu Gezisi
Tabiiye Kursu	Lise Öğretmenleri	7 - 9 Ağustos 1952	20	Hayri Ardiç Pr. Suavi Yalvaç Ömer Kayagülen Or.Pr.Dr. Hailbronn Or.Pr.Dr.Praunur Or.Pr.Dr.Koswing	İstanbul Eğitim Enstitüsü
Arkeolojik Gezi, Konferans, Seminer	Ankara Lisesi ve Muadili okulları Tarih-Coğrafya Öğretmenleri	20 - 30 Temmuz 1952	50	Arkeolog Dr. Cahit Kınay Saim Ülgen Nurettin Can	Ankara
Arkeolojik Gezi, Konferans, Seminer	İstanbul Lisesi ve Muadili okulları Tarih-Coğrafya Öğretmenleri	20 - 30 Temmuz 1952	50	Arkeolog Rüstem Duyuran	İstanbul
Arkeolojik Gezi, Konferans, Seminer	İzmir Lisesi ve Muadili okulları Tarih-Coğrafya Öğretmenleri	20 - 30 Temmuz 1952	50	Arkeolog Necati Dolunay	İzmir

(Kaynak: Maarif Vekaleti, 1952; 1-12)

1952 yılında Maarif Vekâletin tarafından Öğretmen Tekâmül Kurs Ve Seminerlerinin sayısı ve tür olarak artırılarak 1953 yılında da açıldığı belirlenmiştir. Ancak genel kurs sayısı artmasına rağmen, coğrafya öğretmenlerine yönelik kurs/seminer çalışma sayısı ne yazık ki

azalmıştır. Zira 1953 yılında açılan programda 56 adet kurs ve seminerden 4 tanesi coğrafya öğretmenlerine yöneliktir (Tablo-2).

Tablo- 2: 1953 Yılı Maarif Vekâleti Öğretmen Tekâmül Kurs ve Seminer Programı					
Kursun Adı	Katılımcılar	Zamanı	Say 1	Öğretim görevlileri	Yeri
Gezili Coğrafya Kurs	Köy Enstitüleri ve Öğretmen okulları Coğrafya Öğretmenleri	10 - 25 Ağustos 1953	31	Pr. Cemal Alagöz Faik Reşit Unat	Düziçi Köy Enstitüsü
Sosyal Bilgiler Kursu	Köy Enstitüleri ve Öğretmen okulları Tarih-Coğrafya ve yurttaşlık bilgisi Öğretmenleri	6 - 18 Nisan 1953	54	Prof Beala	Gazi Eğitim Enstitüsü
Gezili Coğrafya Kurs	Lise Coğrafya Öğretmenleri	6 - 21 Temmuz 1953	30	İstanbul Üniversitesi Profesörleri	Kastamonu Lisesi
Tabiiye Kursu ve jeoloji çalışmaları	Lise Tabiiye Öğretmenleri	6 - 21 Temmuz 1953	20	Hayri Ardiç Pr. Suavi Yalvaç Or.Pr.Dr. Hailbronn Or.Pr.Dr.Praunur Or.Pr.Dr.Ko swing	İstanbul Eğitim Enstitüsü
(Kaynak: Maarif Vekâleti, 1953; 1-16)					

1953 Öğretmen Tekâmül Kurs ve Seminerleri Programında 1952 programında yer alan ve coğrafya öğretmenlerinin de katılabildiği “Arkeolojik Gezi, Konferans, Seminerleri” sadece tarih öğretmenlerine yönelik olarak düzenlenmiştir (MEB, 1953: 15-16). Ancak 1953’de gezili coğrafya kurslarının sayısı artırılarak ikiye çıkarılmış ve bir önceki programda yer almayan Tabiiye ve Geoloji Çalışmaları başlıklı bir kurs açılmıştır (MEB, 1953; 10).

1953 Programında imzası bulunan dönemin Millî Eğitim Bakanı Rıfıkı Salim Burçak, 1952-53 öğretim yılı yaz aylarında uygulanacak kurs

ve seminerlerin okul müdürleri, daha önceki yıllarda düzenlenen kurslara katılan öğretim elemanları ve öğretmenlerin fikir ve tavsiyelerinden yararlanılarak hazırlandığını belirtmektedir (MEB, 1953; 3).

1953 Programına göre açılacak kurslara katılacakların bir kısmı Bakanlıkça belirlenmiş ve bunların her türlü gideri Bakanlıkça karşılanmıştır. Bakanlıkça davet edilmeyen katılımcılar ise konaklama dışındaki giderlerini kendileri karşılamıştır (MEB, 1953; 6). 1953 Programına göre kurs ve seminerlerin devam edeceklerin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde düzenlenmesi, idare edilmesi ve başarılı olabilmesi için yapılması gereken çalışmalar şunlardır (MEB, 1953; 4):

- Kurslara katılacak öğretmenler ile idareci öğretmenler arasında sıkı bir işbirliği sağlanması,
- Atölye ve laboratuvar çalışmalarının tamamen tatbiki mahiyetle ve maksada uygun yürütülmesi,
- Atölye ve laboratuvar etkinliklerinin gerektiği şekilde takip edilebilmesi için konular hakkında not, resim ve çalışmaların, faaliyetlerden önce hazırlanıp katılımcılara dağıtılması
- Her çeşit kurs ve seminerin çevre, fabrika ve atölye gezileri ile zenginleştirilmesi.

1952 ve 1953 yıllarında öğretmenlere yönelik olarak düzenlenen kurs ve seminerlerin sayıca ve türce azalmakla beraber 1954 yılında da açıldığı tespit edilmiştir. 1954 yılında açılan 30 adet kurs ve seminerden 4'ü İlköğretim Genel Müdürlüğünce, 10'u Orta Öğretim Genel Müdürlüğünce, 14'ü Mesleki ve Teknik Öğretim Genel Müdürlüğünce, 1'i Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğünce ve 1'i de Beden Eğitimi ve İzcilik Müdürlüğünce idare edilecek kurslardı (MEB, 1954; 1-10).

1954 yılı Öğretmen Tekâmül Kurs ve Seminer Programında, 1952- ve 1953 yıllarından farklı olarak coğrafya öğretmenlerine yönelik olarak herhangi bir faaliyete rastlanmamıştır.

1954 Programından kursların idare edilmesi ve başarılı olabilmesi için gereken çalışmalara ilişkin yapılan açıklamalar, 1952 ve 1953 yıllarındaki açıklamalar ile örtüşmektedir.

Ancak “Kurs ve seminerlere katılanlar mesleki bilgi ve görgülerini artırmak amacıyla dış memleketlere gitmek için müracaatta

bulduklarında kurs ve seminerlerdeki başarıları eşit hallerde, tercih hakkı olarak tanınacaktır” ifadesi yeni bir açıklama olarak tespit edilmiştir (MEB, 1954; 5).

Millî Eğitim Bakanlığın 1961 yılında Öğretmeni İş Başında Yetiştirme Daire Başkanlığını kurması ile hizmet içi faaliyetleri daha sistemli bir hal almıştır. Ancak yine de,

- *Bilimdeki değişmeler,*
- *Toplumdaki değişmeler,*
- *Okullardaki değişmeler,*
- *Öğretmenlerin kendilerinin değişmeleri,*
- *Öğretim süreçlerindeki değişmeler,*
- *Çocuk gelişimi konusundaki ilerlemeler,*
- *Öğretmenlerin hizmet öncesi doğan eksikliklerini gidermeye¹*

yönelik uygun kurs ya da seminerler düzenlenmesi ölçütünden bakıldığında düzenlenen hizmet içi eğitim faaliyetlerinin nicelik ve nitelik bakımından yeterli olduğu söylemek mümkün değildir. Örneğin 1961 den 2008 yılına kadar geçen 47 yıllık dönemde coğrafya öğretim programları 1971, 1973, 1982, 1983, 1992 ve 2005 yıllarında değişmesine rağmen bu dönemde programları tanıtmaya yönelik düzenlenen kurs ya da seminer sayısı sadece 2’dir. Aynı dönemde coğrafya öğretiminde coğrafi bilgi sistemleri gibi birçok yeni öğretim uygulamaları ortaya çıkmasına karşın öğretim yöntem ve tekniklerine yönelik olarak düzenlenen kurs ya da seminer sayısı 3’ü gezili olmak üzere toplam 6’dır (Tablo-3) ve bu rakam amaca ulaşmak için yeterli değildir.

¹ Daha detaylı bilgi için Leyla Özyürek’in Ankara Üniversitesi Eğitim yayınlarından 1981 yılında çıkan “Öğretmenlere Yönelik Hizmet içi Programlarının Etkiliği” adlı çalışmasına bakınız.

**COĞRAFYA ÖĞRETMENLERİNE YÖNELİK HİZMET İÇİ EĞİTİM FAALİYETLERİNE TARİHSEL
BİR BAKIŞ: 1923-2012**

Tablo-3. 1961-2008 Yılları Arasında Coğrafya Öğretmenlerine Yönelik Olarak Açılan Hizmet İçi Eğitim Faaliyetleri					
Sıra Nu	Yılı	Kursun Adı	Yeri	Tarihi	Katılımcı Sayısı
1	1961	Gezili Coğrafya Kursu Hareket Yeri İstanbul	İstanbul	5-24 Temmuz	28
2	1962	Gezili Coğrafya Kursu Hareket Yeri İstanbul	İstanbul	16-30 Temmuz	29
3	1968	Coğrafya Kursu	Ankara	08-20 Temmuz	29
4	1969	Gezili Coğrafya Kursu	Ankara	4-18 Ağustos	31
5	1973	Yurdu Tanımda Coğrafya Kursu	Konya	6-18 Ağustos	45
6	1974	Coğrafya Semineri	Çanakkale	8-12 Temmuz	34
7	1974	Coğrafya Semineri	Trabzon	8-20 Temmuz	38
8	1975	Coğrafya Semineri	Çanakkale	21 Temmuz-1 Ağustos	38
9	1976	Coğrafya Kursu	İçel	21-30 Temmuz	32
10	1989	Coğrafya Kursu	Burdur	26 Haziran-4 Temmuz	100
11	1990	Gezili Coğrafya Öğretim Metotları Semineri	Malatya	13-24 Ağustos	80
12	1990	Coğrafya Formatörlük Kursu	Ankara	1990	40
13	1993	Gezili Coğrafya Öğretim Metotları Semineri	Aksaray HİE	2-13 Ağustos	76
14	1994	Gezili Coğrafya Öğretim Metotları Semineri	İçel HİE	4-15 Temmuz	76
15	1994	Çevre Konusunda Formatör Öğretmen Seminerleri	Ankara	31 Ocak-18 Şubat	168
16	1995	Güzel ve etkili konuşma Metotları Kursu	Nevşehir	17-28 Temmuz	80
17	1996	Güzel ve etkili konuşma Metotları Kursu	Sinop	01-12 Temmuz	74
18	1998	Erozyonla mücadele Metotları Kursu	Şanlıurfa	14-18 Haziran	80
19	1999	Coğrafya Dersi Programını tanıtım semineri	Çanakkale	24-28 Ağustos	80
20	1999	Milli Coğrafya Dersi Programını tanıtım semineri	Malatya	17-21 Ağustos	80
21	2000	Erozyonla mücadele Metotları Kursu	Antalya	14-18 Haziran	80
22	2001	Eğitimde Teknoloji Kullanım Semineri	Trabzon	30- 3 Temmuz	80
23	2001	Coğrafya Öğretim Metotları Semineri	Şanlıurfa	4-8 Haziran	81
24	2002	Coğrafya Öğretim Metotları Semineri	Aksaray	1-5 Temmuz	50
25	2003	Erozyon ve Çevresel Geleceğimiz Semineri	İstanbul	3-7 Mart	150
26	2003	Erozyon ve Çevresel Geleceğimiz Semineri	Edirne	20-23 Mayıs	80
27	2003	Erozyon ve Çevresel	Manisa	23-26 Eylül	80

NİYAZİ KAYA – ÜLKÜ ESER ÜNALDI- EYÜP ARTVİNLİ

		Geleceğimiz Semineri			
28	2004	Coğrafya Kursu	Van	21-25 Haziran	50
29	2004	Coğrafya Kursu	Van	5-9 Temmuz	50
30	2004	Coğrafya Kursu	Yalova	31-03/7/2004 ?????????	50
31	2004	Çevre Eğitimi Kursu	Mersin	09-13 Ağustos	100
32	2004	Erozyonla Mücadele Metotları Semineri	Aksaray	16-20 Ağustos	81
33	2006	Ders Kitabı Hazırlama ve Değerlendirme Semineri	İzmir	6-10 Mart	10
34	2006	Erozyon ve Çevre Eğitimi Semineri	Afyon	14-17 Mart	81
35	2006	Erozyon ve Çevre Eğitimi Semineri	Ordu	20-23 Haziran	81
36	2006	Coğrafya Dersi Programlarını Tanıtım Semineri	Yalova	10-14 Temmuz	100
37	2006	Doğa ve Erozyon Eğitimi Semineri	Bolu	16-21 Temmuz	50
38	2006	Ölçme ve Değerlendirmede Yeni Yaklaşımlar Semineri	Rize	10-14 Temmuz	81
39	2006	Erozyon ve Çevre Eğitimi Semineri	Tokat	5-8 Eylül	
40	2007	Doğa ve Erozyon Eğitimi Semineri	Bolu	9-13 Temmuz	50
41	2007	Öğretim Yöntem ve Teknikleri Semineri	Van	9-13 Temmuz	100
42	2008	Doğa ve Erozyon Eğitimi Semineri	Bolu	13-18 Temmuz	50
43	2009	Coğrafya Dersi Öğretim programları Tanıtım Semineri	Erzurum	7 -11 Temmuz	100
44	2009	Web tabanlı içerik geliştirme kursu	Erzurum	31 Ağustos-11 Eylül	80
45	2009	Web tabanlı içerik geliştirme kursu	Van	12-23 Ekim	80
46	2010	Coğrafya Dersi Öğretim programları Tanıtım Semineri	Erzurum	21 Haziran-02 Temmuz	150
47	2010	Coğrafya Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar	Yalova	23-27 Temmuz	217
48	2011	Coğrafya Dersi Öğretim programları Tanıtım Semineri	Yalova	20 Haziran-1 Temmuz	70
49	2011	Coğrafya Dersi Öğretim programları Tanıtım Semineri	Aydın	12-16 Eylül	55
50	2011	Coğrafya Dersi Öğretim programları Tanıtım Semineri	Ankara	24-28 Ekim	41
		Toplam			3620

Millî Eğitim Bakanlığınca 1961-2012 yılları arasında düzenlenen 14474 hizmet içi eğitim kurs ya da seminerden 50 tanesi doğrudan coğrafya öğretmenleri için düzenlenmiştir (Kaya, 2012; 234).

1961-2012 yılları arasında coğrafya öğretmenlerine yönelik olarak düzenlen 50 kurs ya da seminerinin 14 tanesinin doğa, erozyon ve çevre eğitimi, 6 tanesi gezili olmak üzere 18 tanesinin coğrafya eğitimi, 2 tanesinin güzel konuşma ve yazma, 1 tanesinin Coğrafya formatörlük kursu, 1 tanesinin eğitimde teknoloji kullanımı, 1 tanesinin ders kitabı hazırlama ve değerlendirme, 7 tanesinin coğrafya program tanıtımı, 1 tanesinin millî coğrafya program tanıtımı, 1 tanesinin ölçme değerlendirme, 1 tanesinin öğretim yöntem ve teknikleri, 2'tanesi web tabanlı içerik geliştirme, 1 tanesi coğrafya öğretiminde yeni yaklaşımlar konularında düzenlenmiştir. 1961-2012 yılları arasında düzenlenen 14.474 kurs ya da seminer düzenlenmiştir. Aynı dönemde coğrafya öğretmenlerine yönelik olarak düzenlenen 50 kurs ya da seminere ise 3 bin 620 öğretmen katılım sağlamıştır (Kaya, 2012; 235).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Eğitim süreci, nitelikli insan yetiştirmeye yönelik eylemler bütünü olarak tanımlanabilir. Nitelikli insan yetiştirmek ise her şeyden önce nitelikli öğretmen yetiştirmek ile ilgili bir konudur. Öğretmenlik; bir ulusun ve bir ülkenin geleceğini hazırlama sorumluluğunu taşıyan özel ve önemli bir uzmanlık alanıdır. Bu mesleği yapacak kişilerin alan bilgisi, genel kültür ve öğrenmeyi öğretme becerisine sahip olması ve tüm yeteneklerini sanatsal bir şekilde sunması beklenmektedir (Gökçe, 2009: 723). Bunun yapılabilmesi için de öğretmenlerin günün ve gelecekte ortaya çıkması muhtemel gelişmelere karşı sürekli olarak hizmet içi eğitimler yoluyla tazeleme eğitimlere alınması bir zorunluluktur.

Çünkü şimdiye kadar eğitimin kalitesini artırmaya yönelik bütün çalışmalar kuşkusuz önemli ve bu işin temelini oluşturmakla birlikte sınıf içinde öğretmen ve öğrenciyi yüz yüze getiren “Öğretme-Öğrenme Süreci”nin kalitesine olan katkısı doğrudan değildir. Öğrenme-öğretme süreci boyunca bütün bu çalışmalarını değerlendirecek, organize edecek, yapılan değişiklikleri anlamlandırarak bu sürece yansıtıp öğrenci üzerinde sonuçların alınmasını sağlayacak olan unsur öğretmendir. Dolayısıyla öğretmen eğitimi, eğitimde yapılmış olan öğretim programları ve ders kitaplarının yenilenmesinden sonraki en önemli ve eğitimde sonuç getirecek stratejik adımı oluşturmaktadır (Artvinli, 2010: 3). Çünkü bir programa gerçek önemini, branş öğretmeni kazandırır. Bu

sorun çözümlenmedikçe ortaöğretimde istenen verimliliğe ulaşmak mümkün değildir (Doğanay,1989: 21).

Türkiye’de Millî Eğitim Bakanlığına (MEB) bağlı kurumlarda görev yapan öğretmenlere yönelik olarak cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren hizmet içi eğitim faaliyetleri düzenlenmektedir. Bu eğitimler alan dışından mesleğe atananları yetiştirmek, öğretim programlarını, ders kitaplarını, öğretim yöntem ve tekniklerini, yeni geliştirilen eğitim teknolojilerini tanıtmak veya belli doğa ve çevre eğitimi, doğal afetler, çevre sorunları, coğrafi bilgi sistemleri veya materyal geliştirme gibi özel konularda olmuştur.

Millî Eğitim Bakanlığı, 1961 yılında “Öğretmeni İş Başında Yetiştirme Daire Başkanlığı”nı kurarak, hizmet içi faaliyetlerini sistemli bir şekilde yapılması konusunda ortaya bir irade koymuştur. 652 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile mülga duruma getirilinceye kadar birimin ismi zamanla değişmekle beraber her zaman MEB bünyesinde hizmet içi eğitim faaliyetleri düzenleyecek bir mekanizmaya yer verilmiştir. Son değişik ile Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü bünyesinde grup başkanlığı düzeyine indirilen bu mekanizmanın nasıl bir faaliyet üreteceğini bize zaman gösterecektir.

Çalışmaya konu olan dönemde (1952-2012) ulaşılabilen kaynaklara göre açılan 14474 hizmet içi eğitim faaliyeti içerisinde coğrafya öğretmenlerine yönelik olarak açılan 59 tane hizmet içi eğitim faaliyetine katılan öğretmen sayısı 3975 kişidir. Oransal olarak düzenlenen hizmet içi bakıldığında düzenlenen kurslar içerisinde coğrafya öğretmenlerine yönelik olarak düzenlenen kurs ya da seminerlerin oranı % 0.40’dır.

Bununla beraber doğrudan coğrafya öğretmenlerine yönelik olarak düzenlenmeyen ama coğrafya öğretmenlerinin katılabileceği ölçme ve değerlendirme, doğa ve erozyon eğitimi, orta öğretim öğrenci başarılarının değerlendirilmesi gibi kurs ya da seminerlere de coğrafya öğretmenleri, tarih, felsefe, edebiyat, sosyoloji vb. öğretmenler ile birlikte başvuruda bulunabilmektedir. Ancak MEB, birden fazla alana yönelik açtığı hizmet içi eğitim faaliyetlerine başvuruda bulunanlar ile kabul edilenleri branş düzeyinde paylaşmadığı için bu kurslara başvuruda bulunanlar ile katılım sağlayan coğrafya öğretmenlerine ilişkin verilere ulaşamamaktadır.

MEB tarafından düzenlenen hizmet içi eğitim faaliyetleri incelendiğinde, coğrafya öğretmenlerine açlık, kuraklık, küresel ısınma, iklim değişikliği, çölleşme, geri kalmışlık gibi dünyayı ve tüm insanları ilgilendiren evrensel sorunlar hakkında en doğru bilgi ve görüşlere sahip olma, olaylara ve konulara geniş açıdan ve çok boyutlu bakabilme (Sharma ve Elbow, 2000; Şahin, 2003; Gökçe,2009; 723), coğrafi bilgi sistemleri, afet yönetimi ve materyal geliştirme gibi konularda faaliyetlere yeteri kadar yer verilmediği görülmektedir.

Bu bağlamda coğrafya öğretmenlerine düzenlenecek hizmet içi eğitim faaliyetlerine yönelik olarak geliştirilen öneriler şunlardır:

- Coğrafya öğretmenlerinin mesleki gelişimi uzun süreli bir süreç olarak ele alınmalı bireysel müdahalelere de imkân verecek şekilde oluşturulacak gelişim planlarına göre her bir coğrafya öğretmenin mesleki gelişimlerini sağlayacak mekanizmalar kurulmalıdır. Bunlar yapıyorken de eğitimin ihtiyaç doğduğu unutulmayarak talep yaratacak şekilde uygulamalar planlanmalıdır.

- Coğrafya eğitim ve öğretimine olan ihtiyacı ortaya koymak için 1994 yılında geliştirilen Amerikan Ulusal Coğrafya Standartları (Taş, 2005; 227-231) gibi standartlar Türkiye'ye özgü olarak öğretmen, aydın ve yöneticiler, akademisyenler, iş dünyası temsilcileri, profesyoneller ve sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin katılımıyla ortaya konmalı ve bu standartlar doğrultusunda MEB'in coğrafya öğretmenlerine hizmet içi eğitim faaliyetleri düzenlenmesi için savunu çalışmaları yapılmalıdır.

- Hizmet içi eğitim programları izlenmeli ve değerlendirme raporları yayınlanarak görülen aksaklıkların giderilmesi için öneriler geliştirilmeli ve bunların yaşama geçirilmesi için çalışmalar yapılmalıdır. Bu bakımdan, yapılacak çalışmalarda özellikle şu noktaların ele alınmasında yarar bulunmaktadır:

1. Hizmet içi eğitim konuları nasıl belirlenmelidir? Katılımcılar ve eğitim görevlilerin seçiminde hangi ölçütler baz alınmalıdır? Öğretim programları nasıl oluşturulmalıdır? Eğitim etkisi nasıl izlenmelidir?

2. Coğrafya öğretmenlerine sunulan hizmet içi eğitim hizmetini daha etkili kılmak için neler yapılmalıdır?

3. Hizmet içi eğitim faaliyetlerinde uygulanan programların, coğrafya eğitimine ilişkin bilgi, beceri ve değer kazandırma yönünden etkililiği nelerdir?

- Coğrafya öğretmenlerine yönelik olarak Millî Eğitim Bakanlığına alternatif olarak hizmet içi faaliyetleri düzenleme konusunda coğrafya eğitimi yapılan üniversitelerde atölye çalışmaları şeklinde eğitim faaliyetleri planlanmalı ve İl/ilçe Millî Eğitim Müdürlükleri ile işbirliğinde yerel hizmet içi eğitimler düzenlenmelidir.

- Coğrafya’da öğretmen eğitimi, hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim ihtiyaç analizi gibi çalışmaları (Artvinli; 2010) niceliksel ve niteliksel olarak MEB tarafından desteklenmeli ve bu çalışmalar sonucunda hizmet içi eğitim faaliyetleri planlanmalıdır.

- MEB tarafından düzenlenen hizmet içi eğitim faaliyetlerine ilişkin olarak eğitim çerçeve programı, kursiyer listesi, ders dağılım çizelgesi ve ders notları gibi belgeler yararlanıcılara sunulmalıdır.

Çağdaş toplumun öğretmeni, sürekli öğrenmeyi bir ilke olarak benimseyen, çok yönlü, demokratik, sorunların üstesinden gelmeyi başaran, sorun çözme ve eleştirel düşünme becerisine sahip sınıfını öğrenme ortamına dönüştürebilen özelliklere sahip (Kuran, 2002, EARGED, 2008: 1) olabilmeleri için kendilerini sürekli yenilemek zorundadırlar. Bunun olabilmesi, hizmet esnasında MEB’in ve hizmet öncesinde onların eğitimlerinden sorumlu olan üniversitelerin onlara gerekli ihtiyaçları karşılayacak şekilde sunması ile mümkün olacaktır.

KAYNAKLAR

- Artvinli, E. (2010). Coğrafya’da Öğretmen Eğitimi, Hizmet Öncesi ve Hizmet İçi Eğitim İhtiyaç Analizi, Ankara: Pegem A Akademi.
- EARGED (2008). Sınıf Öğretmenlerinin Hizmet İçi Eğitim İhtiyacının Belirlenmesi, MEB Eğitimi Araştırma Geliştirme Dairesi Başkanlığı Yayını, Ankara.
- Gökçe, N. (2009). Türkiye’de Öğretmen Yetiştirmede Coğrafya Eğitiminin Sorunlar ve Öneriler, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 9 (2), Bahar, 721-768, İstanbul.
- Harris, B (1989). In-Service Education For Staff Development, Allyn and Bacon Inc.

*COĞRAFYA ÖĞRETMENLERİNE YÖNELİK HİZMET İÇİ EĞİTİM FAALİYETLERİNE TARİHSEL
BİR BAKIŞ: 1923-2012*

- Kaya, N. (2012). Türkiye’de Coğrafya Eğitimi: Program, Ders Kitapları ve Öğretmen Eğitimi Boyutu, Yayınlanmamış Doktora Tezi: Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Newton, C. ve Tarrant, T (1992). Managing Change In Schools. A Practical Handbook. Routledge.
- Öğretmen Tekâmül Kurs ve Seminer Programı (1952). Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- Öğretmen Tekâmül Kurs ve Seminer Programı (1953). İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Öğretmen Tekâmül Kurs ve Seminer Programı (1954). İstanbul: Maarif Basımevi.
- Özdemir, S. (Mayıs 2010). Millî Eğitim Bakanlığında Hizmetiçi Eğitimin Yeniden Yapılandırılması Panel ve Çalıştayı. Ankara.
- Öztürk, C. (2007). Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası. 2. Baskı, Ankara:Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Özyürek, L. (1981). Öğretmenlere Yönelik Hizmet İçi Eğitim Programlarının Etkiliği, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, No: 102, Ankara.
- Şahin, C. (2003). Coğrafya Öğretimi, Sorunları ve Çözüm Önerileri, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Taş, H. İ. (2005). Yeni Amerikan Ulusal Coğrafya Standartları (Time for Geography: The New National Standarts- Anthony R. De Souza).
- Arı, Y. (Editör) 20. Yüzyılda Amerikan Coğrafyasının Gelişimi, Çizgi Kitabevi, Konya.
- Ülsever, C. (2003). Üretimin Temel Kaynağı İnsana Yeni Bir Bakış, XXI. Yüzyılda İnsan Yönetimi, İstanbul: Om Yayınevi.
- Varış, F. (1974). Öğretmen Yetiştirme Üzerine. 50 Yıla Armağan, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.